

STUDY ON SPORT FACILITIES IN REGARDING THE CONTRIBUTION OF MATCH OFFICIALS**SPORTLÉTESÍTMÉNYEK VIZSGÁLATA A HIVATALOS SZEMÉLYEK KÖZREMŰKÖDÉSÉNEK SZEMPONTJÁBÓL**DOLNEGÓ Bálint¹ – GÉCZI Gábor²**Abstract**

The sports federations are responsible for the management of the sports. However, in team sports, the match organisers are the sports organisations. The federation delegates officials to the venues, to ensure that matches are properly organised. In our study, we investigated how the federations regulate the infrastructural conditions in which officials are required to work, regarding the sports of ice hockey, handball and football, and also how the sports organisations implement the regulations. We carried out a primary research among representatives of sports organisations, conducting structured interviews with match officials of first division teams, N=9 persons. As a secondary research, We examined the regulations of the federations using a document analysis method. The results showed that among the domestic federations, football is the one with the most elaborated regulations, and handball the least. Safety issues are the most regulated and the sports organisations place the greatest emphasis on this. can also have an impact on the outcome of the match.

Keywords

sports federation, match officials, referee, regulation

Absztrakt

A sportágak gondozásáért a sportági szövetségek felelősek. A csapatsportágakban azonban a mérkőzések szervezői a sportszervezetek. A szövetség a mérkőzések szabályszerű megrendezése érdekében hivatalos személyeket delegál a helyszínekre. Kutatásunkban során kíváncsiak voltunk, vajon a jégkorong, a kézilabda és a labdarúgás sportágakban a szövetségek milyen módon szabályozzák a hivatalos személyek számára munkavégzésükhöz biztosítandó infrastrukturális feltételeket? Továbbá kíváncsiak voltunk, hogyan valósítják meg az előírásokat a sportszervezetek. Primer kutatást végeztünk a sportszervezetek képviselőinek körében, első osztályú csapatok mérkőzésrendezésért felelős munkatársaival készítettünk strukturált interjút, N=9 fő. Szekunder kutatásként pedig a szövetségek szabályzatait vizsgáltuk dokumentumelemzés módszerrel. Az eredmények során kiderült, hogy a hazai szövetségek közül a labdarúgó az, amelynek szabályzata a leginkább kidolgozott, a kézilabdáé a legkevésbé. Leginkább a biztonsági kérdések szabályozottak és a sportszervezetek is erre fektetik a legnagyobb hangsúlyt.

Kulcsszavak

sportszövetség, hivatalos személyek, játékvezető, szabályzat

¹ dolnego.balint@tf.hu | ORCID: 0000-0002-8110-5052 | University of Physical Education Department of Sport Management, assistant lecturer | egyetemi tanársegéd, Testnevelési Egyetem Sportmenedzsment Tanszék

² gabor@tf.hu | ORCID: 0000-0002-6996-1550 | professor, University of Physical Education Department of Sport Management | egyetemi tanár, Testnevelési Egyetem Sportmenedzsment Tanszék

BEVEZETÉS

Ahhoz, hogy bármilyen sporttevékenységet végezzünk, sportlétesítményekre van szükségünk. A sportlétesítmények speciális létesítmények több szempontból is. Mindenekelőtt a biztonsági szempontokat kell figyelembe venni. A versenysport létrehozását számos kiszolgáló tevékenység is támogatja, amelyek elhelyezésére szintén gondolni kell. A versenyeken, mérkőzéseken versenybírók vagy játékvezetők működnek közre, szükség van orvosi ellátás biztosítására alkalmas helyiségre, csak hogy néhányat említsünk. Sokszor már az utánpótlás versenyeken is megjelennek nézők, rendszerint a szülők. Az egyre magasabb rangú versenyeken egyre több néző jelenik meg érdeklődőként. Ahol pedig sok ember gyülekezik, kiemelten kell a biztonságuk megőrzésére figyelni. A csapatsportágak esetén a sportág és a társadalom kultúrájától függően pedig sokszor ellenérdekeltek a szurkolók, a másik fél szurkolóit is ellenfélként kezelik és viták alakulnak ki. Továbbá a látványsportokban a televízió és más médiumok is jelen vannak és így az ő igényeiket is ki kell szolgálni, hiszen a bevételek az ő tevékenységükhöz is köthetők. Mindezeket összegezve látható, hogy a sportlétesítményeket úgy kell tervezni, megépíteni és üzemeltetni, hogy az érintetteket úgy szolgálja ki a lehető legmagasabb szinten, hogy azok biztonságát és egészségmegőrzését garantálja.

A fentiek biztosításáról hazai és nemzetközi jogforrások is gondoskodnak. Egy adott nemzet törvényekben és rendeletekben szabályozza a sportlétesítmények létrehozásának és üzemeltetésének feltételeit, elősorban a biztonságos igénybevételre fókuszálva. Azonban minden sportág más és más sportszakmai igénnyel bír, illetve eltérő normák és trendek tapasztalhatók. Egy sportág gondozására a nemzetközi sportági szakszövetség hivatott, amelyeknek kontinentális és nemzeti képviselői is működnek. Ezek hierarchikus rendszerében is szabályozzák a sportlétesítményekkel kapcsolatos kérdéseket. Itt már a biztonsági szempontok és a nézők kiszolgálása mellett sportszakmai érdekek is előkerülnek. A szabályzatok betartását a szövetségnek kell felügyelni, mint a sportág képviselőtének.

A sportági szövetségek, mint a versenyrendszerek működtetői, nemcsak a létesítmények szabályszerű üzemeltetésével foglalkoznak, hanem más szabályok tekintetében is gondoskodnak a sportág képviselőtéről. Bár a versenyrendszer üzemeltetéséért a szövetség a felelős, a versenyszervezés már a sportszervezetek feladata, hiszen ők adják a helyszínt egy versenyre vagy mérkőzésre. Ezért a sportági szövetségek képviselőket, úgynevezett hivatalos személyeket delegálnak. A játékszabályok betartásáért játékvezetőt, az ő munkájuk ellenőrzésére játékvezető-ellenőrt küldenek a mérkőzésekre. A szövetségi szabályzatok betartásának ellenőrzésére szövetségi ellenőröket foglalkoztatnak, de küldhetnek biztonsági ellenőröket, helyszíni menedzsereket, videóbírókat is, függően a verseny professzionalizáltságának szintjétől. Az ő munkájuk elvégzéséhez szükséges feltételeket a sportszervezeteknek kell biztosítani. Mindezt úgy kell tenniük, hogy a biztonságuk ne forogjon veszélyben. Mindez számos feladatot ró a verseny szervezőire.

A látványsportágakban, a nagy helyszíni- és médiaérdeklődésre való tekintettel több funkcióban is közreműködhetnek hivatalos személyek. Feladatuk a biztonsági kérdések mellett kiterjedhet arra is, hogy a sportági verseny lebonyolítása illeszkedjen a szövetség célkitűzéseibe. Kutatásunkban a jégkorong, a kézilabda és a labdarúgás sportágak hazai első osztályú mérkőzésein vizsgáljuk azt, hogy a hivatalos személyek fogadása és kiszolgálása hogyan valósul meg a létesítményüzemeltetők és a sportszervezetek részéről.

IRODALMI ÁTTEKINTÉS

Versenyek és versenyrendszerek jellemzői a hivatalos személyek és a sportlétesítmények fókuszában

A látványsport sport sava-borsa a verseny. A verseny azonban akkor izgalmas és érdekes a néző számára, ha a résztvevők számára egyenlő feltételeket biztosítanak és bizonytalan a kimenete. Fontos azonban, hogy a bizonytalanság sportteljesítményből fakadjon [1]. Smith és Westerbeck [2] szerint a versenyeket az alábbi szempontok alapján jellemezhetünk: Formátum, Hierarchia, Multiplicitás, Tagság, Kormányzás, Munkaerő, Pénzügyek, Disztribúció, Integráció, Professzionalizáció. Kutatásunk témájához a versenyeket a kormányzás és a professzionalizáció alapján vizsgáljuk. A kormányzás szempontjából a versenyt irányító és szabályozó szervezetet, illetve az irányítás módját vizsgáljuk. A professzionalizáció kapcsán pedig azt, hogy az adott verseny résztvevői (sportolók, sportszakemberek, a versenyt működtetők és egyéb kiszolgáló személyzet) mennyire hivatásszerűen végzik a tevékenységüket. Magyarországon az országos sportági szakszövetségek látják el ezt a funkciót, amelyek civil szervezetek, tehát demokratikus működésűek és alulról szerveződve jönnek létre. A jégkorong sportágban a Magyar Jégkorong Szövetség (továbbiakban MJSZ), a kézilabdában a Magyar Kézilabda Szövetség (MKSZ), a labdarúgásban pedig a Magyar Labdarúgó Szövetség (továbbiakban MLSZ) a kormányzó szervezetek a sportágban. A hatályos, 2004. évi I. törvény a sportról (továbbiakban sporttörvény) az országos sportági szakszövetségek kapcsán az alábbi módon rendelkezik: 22. § (1) *A szakszövetség alapvető feladata:*

- a) *szabályzatok kiadásával biztosítani a sportág rendeltetésszerű és a nemzetközi sportszövetsége szabályzatainak megfelelő működését,*

Vagyis az országos sportági szakszövetségnek feladata a versenyrendszer kialakítása, szabályozása és működtetése. Ezek mellett azonban további feladata a versenyrendszer ellenőrzése is a sporttörvény szerint: a 23. § (1) bekezdés d) pontja szerinti szabályzatában meghatározottak alapján ellenőrizni az adott sportág versenyrendszerében szervezett, vagy versenynaptárában egyébként szereplő sportrendezvények biztonságos lebonyolítását [3].

Bár a jogtulajdonos az adott országos sportági szakszövetség, a sportversenyek szervezői a sportszervezetek, a helyszínük pedig a sportszervezetek sportlétesítményei. A sportszervezeteknek tehát az országos sportági szakszövetség szabályzatai szerint kell megszervezniük és lebonyolítaniuk a versenyeket és mérkőzéseket. A szabályzatok betartásának biztosítására pedig hivatalos személyeket (match officials) delegálhatnak a mérkőzésekre. Ezek funkciói sportáganként eltérő lehet, hivatalos személyeknek nevezzük azokat a sportszakembereket, akiket a szövetség egy feladat ellátására delegál a sportrendezvényre.

A sporttörvény a létesítményekkel kapcsolatos szabályzatok kidolgozását is az országos sportági szakszövetségek feladatai közé sorolja a 21 § 2 bekezdésében, e) *meghatározza a sportlétesítmények használatával, illetve a sporteseményekkel kapcsolatos sportági követelményeket [3].* A sporttörvényben a sportlétesítményekkel kapcsolatos rendelkezések is találhatók. A szövetségek feladatai közé delegálja a sportversenyek helyszínéül szolgáló létesítmények ellenőrzését. 63§ (4) *Sportlétesítményben sportszövetségi versenyt rendezni csak a sportszövetség által évente az első verseny megkezdése előtt kiadott engedély alapján lehet. Az engedély megtagadásával szemben az üzemeltető a sportszövetség elnökségénél*

15 napon belül panasszal élhet [3]. Sportlétesítmény a törvény definíciója szerint: 73§ s) sportlétesítmény: sportrendezvény megrendezésének helyszínéül szolgáló építmény és terület,

Az országos sportági szakszövetségek sportlétesítményeivel kapcsolatos szabályzatok hivatalos személyeket érintő kivonata

A jégkorong sportágban a szövetség az MJSZ Infrastruktúra szabályzata [4] című szabályzatban rendelkezik arról, hogy a sportlétesítményekben milyen feltételeket kell biztosítani a hivatalos személyek számára. A zsúritagok részére szükséges biztosítani egy ún, zsúrifülkét, amelynek hosszúsága minimum 5,5 m, szélessége 15m, amelyet körbe kell keríteni, hogy illetékesek ne léphessenek be. A létesítményben orvosi szobát is szükséges kialakítani, amelynél szintén előírják, hogy higiénikus környezetet kell biztosítani. Az Erste Liga versenyszabályzata is rendelkezik arról milyen feltételeket szükséges biztosítani a játékvezetők részére. A szabályzat szintén előírja a zárható öltözőt, amelyet legalább 120 perccel a mérkőzés kezdete előtt biztosítani kell. Rendelkezik továbbá arról, hogy a szervezőnek biztosítani kell a játékvezető öltöző előtti folyosószakaszt úgy, hogy a mérkőzés előtt 60 perccel valamint a mérkőzést követő 30 percig csak a Játékvezetői Testület képviselője, a szövetségi ellenőr, a Versenyiroda képviselője és a közreműködő egyesület versenybírói tagjai léphessenek be. A IIHF Ice Rink Guide [5] dokumentumában a játékvezetők számára minimum 20 m²-es öltözőt ír elő. Ezeket külön mellékhelyiséggel és zuhanyzóval kell ellátni. Az öltözőkben általánosan minimum 20°C-ot kell biztosítani, illetve 300 LUX fényerőt.

Az MLSZ a sportlétesítményekre vonatkozó követelményeket az önálló, Infrastruktúra [6] szabályzatban rögzíti. A szabályzat a játékvezetői öltöző kapcsán előírja, hogy a harmadosztályú pályákig 2 db helyiség biztosítása kötelező, amelyek zárhatók, kellően megvilágítottak, továbbá a szabályzat a kulturált öltözködési és tisztálkodási lehetőségek biztosításáról is rendelkezik. A stadionban ki kell alakítani orvosi szobát, amelynek a csapatöltözők közelében és a játékos kijáráshoz minél közelebb kell lennie. Az orvosi szoba felszereltsége: 1 db vizsgálóágy, 1 db hordágy, 1 db üvegszekrény, 1 db oxigénpalack (maszkkal), 1 db vérnyomásmérő, 1 db telefonkészülék, 1 db újraélesztő készülék, 1 db hűtőszekrény. A stadionban kötelező Dopping ellenőrző szoba kialakítása is. Olyan helyen kell kialakítani a szobát, amely nem érhető el a nyilvánosság és a média részéről. Az alapterületének legalább 20 m²-nek kell lennie és három elválasztott részből kell állnia, amelyek: váróhelyiség, teszthelyiség, mintavételi helyiség. A szabályzat szintén előírja az ellenőri szoba létrehozásának köteleességét, amelynek közel kell lenni a csapatok és a játékvezetők öltözőjéhez. A rendkívüli helyzetek kezelésére a létesítmények rendelkeznie kell Krízisszobával, ahol nyolc fő részére kell biztosítani a rendkívüli helyzetek kezelésének feltételeit. A felszereltsége: internet elérés, tárgyalóasztal, 8 db szék, vezetékes telefon, fax, fénymásoló. A krízisszoba kialakítását úgy kell elvégezni, hogy az ellenőri helyiségből és a vezetéki pontból védett úton megközelíthető legyen: A szabályzat szerint a játékvezetők részére hat, az ellenőrök részére 5 főnek, az öltöző épület közvetlen közelében kell megfelelően elkülönített parkolót biztosítani. A szabályzat továbbá előírja, hogy a vendégcsapat szurkolóinak, a VIP-nek, a sajtó munkatársainak, a sportszakmai stábnak (csapatok, játékvezetők, hivatalos személyek stb.), és az üzemeltető személyzetnek külön-külön belépési

pontot kell biztosítani. Külön kiemeli, hogy a digitális jegyzőkönyv elkészítéséhez szükséges feltételrendszer működőképes asztali számítógépen vagy lappal, ajánlottan, vezeték- vagy mobil internet kapcsolattal kell biztosítani. Ezen felül előírja, hogy a játékvezetői öltözőben rádióvezérelt órát kell elhelyezni, amely szinkronban működik a hazai és a vendég öltözőbe valamint a játékos kijáróban elhelyezett órákkal. A FIFA Football Stadiums [7] dokumentum alapján a játékvezetői öltöző legalább 24 m², 4 személynek komfortos. Közvetlen, védett hozzáférést kell biztosítani a játéktérhez, és hozzáférhetetlennek kell lennie a nyilvánosság és a média számára. Külön kell lennie, de közel a csapatok öltözőihez. A játékvezetők helyiségeinek: jól szellőztethetőnek kell lennie a friss levegőt biztosítani kell, légkondicionálnak és központi fűtésűnek kell lenniük, könnyen tisztítható padlóval és higiénikus anyagú falakkal és csúszásmentes padlóval kell rendelkezniük. A világításnak erős fényűnek kell lennie. A WC- és egészségügyi helyiségnek közvetlenül az öltöző szomszédságában kell lenniük, és közvetlen privát hozzáféréssel kell rendelkezniük az öltözőhöz. A modern stadionnak külön területeket kell biztosítani mindkét nem számára. Ezért egy öltözőt öt játékvezető számára és egy területet két játékvezető számára kell biztosítani a szükséges lehetőségekkel.

A Magyar Kézilabda Szövetség a Biztonsági szabályzatában [8] rendelkezik a hivatalos személyek számára biztosítandó infrastrukturális feltételekről. Ebben külön fejezet foglalkozik a hivatalos személyekkel. A parkoló kapcsán előírja a szabályzat, hogy a hivatalos minőségben megjelenő játékvezető versenybírók ellenőrök és a vendégcsapatok járműveit biztonságosan kell elhelyezni, a hivatalos személyek esetén zárt vagy őrzött parkolóban. A szabályzat azt is leírja, hogy a parkolóban elhelyezett járművekben keletkezett kárért a szervező felelős. Ez alól mentesül a szervező, ha a hivatalos személyek nem az általuk kijelölt parkolóban helyezték el a járműveiket. A szabályzat játékvezetőkre vonatkozó paragrafusban megemlíti, hogy ha a játékvezetőket a mérkőzés előtt, alatt és után bármilyen atrocitás éri vagy a sportrendezvények rendjének megzavarása esetén kötelesek fegyelmi feljelentést készíteni. Ezek az esetek a szabályzat alapján:

- illetéktelen személyek bejutása a játékos folyosóra, a játéktérre, illetve a biztonsági zónába;
- a játéktérre, illetve a biztonsági zónába történő bedobálások;
- a hivatalos személyek rendbontása, szabályszegése esetén;
- a Mérkőzés Rendezési Előírások súlyos megsértése esetén;
- rasszista, kirekesztő rigmusok skandalása, melyet a Szervező felszólítására sem hagynak abba;
- pirotechnikai eszközök működésbe hozása esetén.

A szövetségi ellenőr számára a szervező a játékos folyosón és a lelátón egy fő rendező kíséretét biztosítja a szabad mozgás érdekében. A szabályzat kiemeli, hogy a szövetségi ellenőr a szövetség biztonsági szabályát és mérkőzés rendezési előírásainak betartását ellenőrzi döntési és büntetés jogkörrel nem rendelkezik. Az 54/2004 Kormányrendelet a sportrendezvények biztonságáról [9] hatálya alá tartozó sportrendezvények esetén a biztonsági feladatok irányítására és végrehajtására vezetési pontot kell kialakítani. A vezetési ponton sportrendezvény biztosításában részt vevő hatóságok és szervezetek (a rendőrség, a katasztrófavédelem, a szervező, a rendező szerv, az egészségügyi szolgáltató és a sportlétesítmény képviselője) képviselői tartózkodhatnak. A szabályzat rendezői feladatok között külön említi a hivatalos személyek védelmével kapcsolatos teendőket. Ebben leírja, hogy a

játékvezetők, versenybírók és ellenőrök védelmét a megérkezésüktől a sport rendezvény helyszínéről való távozásunkig kell biztosítani. Szintén leírja, hogy a hivatalos személyek útvonalát, a játékos folyosók, öltözők és a játéktér közötti területet biztosítani kell a számukra úgy, hogy oda kizárólag a szervező által feljogosított személyek léphetnek be. Az IHF Bid and Event Manual [10] dokumentumában részletesebben foglalkoznak a hivatalos személyek számára előírt infrastrukturális feltételekről. A játékvezetői öltöző kapcsán minimum 2 öltözőt kell biztosítani, legalább 20 m² alapterülettel, amely 4 személy számára kényelmes lehetőségeket biztosít. A további hivatalos személyek számára ún. Delegates' Room kialakítása szükséges, amely 5-10 fő számára biztosít férőhelyet, ahol a találkozhatnak, vagy frissíthetnek magukon. Az öltözőnek zárhatónak kell lennie, továbbá televízió biztosítása szükséges, ahol a mérkőzést lehet követni.

Az egyes sportágak között számos különbség merül fel, tekintettel azok játékszabályaira, kultúrájára, a létesítmények jellegére, amely hatással van arra is, hogy a mérkőzések lebonyolítása hogyan történjen. Ezek hatással vannak a hivatalos személyek működésére is. Az adott létesítmények jellege, a nézők elhelyezkedése és száma hatással van a biztonsági kérdésekre is. Ezen felül akár a játékvezetők működését is befolyásolhatja a nézőtéri nyomás, ami a nézők számából, a közelségükből és a létesítmény akusztikájából is adódhat. A lenti táblázatban szemléltetem a sportágak közötti különbségeket, amelyek hatással vannak a hivatalos személyek közreműködésére.

	Jégkorong	Kézilabda	Labdarúgás
Játéktér mérete	Hossza: 60 m, szélesség: 25-30 m	Hossza 40 m, szélessége 20 m	Hossza 68 m, szélessége 105 m (a legmagasabb besorolásban)
Kifutók méretei	palánkkal ellátott	oldalvonal mellett legalább 1 m	kapuvonal 5 m, oldalvonal 3 m
Átlagos nézőszám a 2018-19 bajnoki évben	632 fő	922 fő	3300 fő
Játékvezetők száma (legmagasabb bajnoki osztályban)	2 játékvezető, 1 időmérő, 1 titkár	4 játékvezető	4 játékvezető
Szövetségi ellenőr jelenléte a mérkőzésen	alkalmi	alkalmi	kötelező

1. táblázat: A sportágak mérkőzésrendezésével kapcsolatos jellemzői a hivatalos személyek közreműködésének szempontjából (saját szerkesztés) Források: IIHF Rule Book[11], IHF Rules of the Game[12], IFAB The Laws of the Game,[13], www.sportszatisztika.blog.hu [14]

Tömeghatás a mérkőzéseken

Nevill és mtsai [15] megvizsgálták, hogy a szurkolók jelenléte milyen hatással van a játékvezetők tevékenységére a labdarúgásban. Három különböző szobába két-két játékvezetőt ültettek, akik számára levetítettek egy mérkőzést és meg kellett ítélniük a játékvezető által hozott döntések helyességét. Az egyik szoba üres volt, a másik két szobában pedig Atletico Madrid és Real Madrid szurkolók voltak. A mérkőzést történetesen a két csapat

játszotta. A kutatók két féle inkonzisztenciát állapítottak meg, az egyik, hogy mindkét szurkolókkal teli szobában többször találták helytelennek a játékvezetői ítéleteket, illetve az adott szurkolótábor csapata ellen is több hibás ítéletet találtak.

28 EHF tehetségprogramban szereplő játékvezetőn végzett vizsgálatot Kiss és mtsai [16] a kézilabda játékvezetők kognitív képességeivel kapcsolatban. Ezek a pszichológiai, Vienna Test System és a figyelem, Determination Test-ek voltak. Bár alapvetően jól teljesítettek a játékvezetők, a kutatók kimutatták, hogy az egyre nagyobb nyomásra romlottak a teljesítmények.

A 2007-es olasz labdarúgó bajnokságban szurkolói összecsapások miatt néhány csapat nézők nélkül volt kénytelen játszani a szankciók miatt. Peterson-Libdom és Priks [17] arra jutott, hogy a nézők nélküli mérkőzéseken a hazai csapat számára 23%-kal több döntésük volt kedvező a szabálytalanságok tekintetében, a torzító hatás a hazai csapat javára a sárga lapokat illetően 26%, míg a piros lapok esetében ez 70% volt.

CÉLKITŰZÉS

Kutatásunk célkitűzése megvizsgálni, hogy a sportlétesítményekben hogyan biztosítják a szervezők, vagyis a sportszervezetek, a mérkőzések szabályosságának irányító és felügyelő hivatalos személyek számára a munkájuk elvégzéséhez szükséges biztonsági infrastrukturális feltételeket. Az országos sportági szakszövetségek szabályzatainak kidolgozottságának mértéke a sportág professzionalizációjának szintjéhez igazodva eltérő. További célunk megvizsgálni, hogy a szabályzatokban szereplő tárgyi feltételek biztosítása hogyan valósul meg a sportlétesítményekben? Érdekel bennünket továbbá, hogy a sportszervezetekre milyen feladatokat ró a mérkőzések hivatalos személyeinek tevékenysége és ezeknek ellátását milyen módon szervezik meg? Ezen felül fontos kérdés, hogy a hivatalos személyek biztonságának garantálása hogyan valósul meg?

Mindezek alapján az alábbi kutatási kérdéseket fogalmaztuk meg:

- Milyen mértékben szabályozott a jégkorong, kézilabda és labdarúgó szövetségek hivatalos személyek közreműködésével kapcsolatos infrastrukturális feltételek biztosítása a mérkőzéseken? Milyen hasonlóságok és különbségek vannak az egyes szabályzatokban?
- Hogyan valósulnak meg a létesítményekben a szövetség által előírt infrastrukturális feltételek?
- Hogyan történik a hivatalos személyek feladat végezésnek biztosításával kapcsolatos feladatok megszervezése a gyakorlatban a szervezők részéről.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A kutatási kérdéseink megválaszolásához primer és szekunder módszereket egyaránt alkalmaztunk. A sportági szabályzatok vizsgálatához alkalmaztam szekunder módszert, dokumentumelemzést, amely egy deduktív, kvalitatív módszer, ami olyan dokumentumok esetén alkalmazható, amelyek nem vizsgálati céllal jöttek létre, de hasznos információkat nyerhetünk ki belőle a kutatásunk számára. Az általunk vizsgált szabályzatok kutatási témája szerint szervezeti dokumentáció, címzettje szerint hivatalos dokumentum [18]. A dokumentumelemzést a jégkorong, a kézilabda, a labdarúgás infrastruktúrával kapcsolatos

szabályzatai alapján végeztük el. A szabályzatok tartalmát egy általunk felállított szempontrendszeren keresztül elemeztük és szakértői értékelést alkalmaztunk egy 0-3-ig terjedő skálán, ahol a

- 0 –nincs szabályozva,
- 1 – említést tesz vagy ajánlás szerepel,
- 2 – tételes, konkrét előírás,
- 3 – teljeskörű, minőségi előírásokkal.

Az vizsgált tartalmak a következők: szabályzatok részletessége, biztonsági kérdések, parkolás, vezetési, irányító pont, közlekedők biztosítása.

Primer kutatásunk során a strukturált interjú módszerét használtunk, illetve a kérdéseink közül az utolsó kettőt a félig strukturált interjú kategóriába sorolnám (melléklet). Azért választottuk ezt a módszert, mert a gyakorlati megvalósítás során pontos adatokra és mérhető dolgokra voltunk leginkább kíváncsiak, hiszen a három sportágban tapasztaltak összehasonlítása így történhetett meg. Az interjúalanyaink első osztályú sportszervezetek meccsnapi lebonyolításért felelős munkatársai voltak. A jégkorongban a DVTK Jegesmedvék, és a Győri ETO HC, illetve egy csapat nem vállalta a megnevezését, a kézilabdában az ALBA Fehérvár KC, Balatonfüredi KSE, és a Pick Kézilabda Zrt, a labdarúgásban pedig a Diósgyőr FC Kft és két csapat nem vállalta a megnevezésüket, munkatársai válaszoltak a kérdéseimre, N=9. Az interjúk elkészítése nehézkes volt, a kutatásunk készítésekor zajló pandémiára való tekintettel személyes találkozót nem tudtunk egyeztetni. Sajnos nem volt egységes ezek lebonyolítása, mert volt, aki számára az volt a kényelmesebb, hogy a megküldött kérdésekre írásban válaszol. Ilyenkor a megkapott válaszok alapján még tehettem fel további kérdéseket a válaszok pontosítása miatt. Volt, aki telefonon válaszolt a feltett kérdésekre, amelyeket rögzítettem a későbbi feldolgozáshoz. Az interjúk elkészítése átlagosan kb. 15 percet vett igénybe. A kapott válaszokat az alábbi szempontok alapján elemeztük:

- a hivatalos személyek fogadása,
- a hivatalos személyek biztonsága,
- kommunikáció a hivatalos személyek és a szervezők között,
- a szövetségi szabályzatokban foglaltak gyakorlati megvalósítása
- tapasztalatok az interjúalanyok saját elmondása alapján.

A kapott válaszokat aszerint vizsgáltuk meg, hogy az egyes sportágakban milyen válaszokat adtak az interjúalanyok, azok azonosak vagy különbözőek voltak, illetve összevettem a sportágak közötti különbségekre vonatkozóan is.

EREDMÉNYEK

Dokumentumelemzés

A szabályzatok szekunder elemzése során az alábbi eredményeket kaptam a vizsgált három sportágban.

A hivatalos személyekkel kapcsolatos szabályzatok részletessége, tagoltsága és elérhetősége.

Megvizsgáltuk, hogy az egyes szövetségek milyen szabályzataiban jelennek meg a hivatalos személyekkel kapcsolatos infrastrukturális kérdések, illetve azok milyen részletesen, pontosan és tételesen szabályoznak.

A MJSZ önálló Infrastruktúra szabályzatot [4] alkotott, amelyben az egyes helyiségek leírása külön pontokban szerepel. Korábban a Versenyszabályzatban szerepeltek pályával és a rendezéssel kapcsolatos követelmények, de ezek az kevésbé voltak kidogozottak. Mennyiségi és minőségi előírásokat is tartalmaz. A jegkorongszövetség.hu oldalon könnyen megtalálható. Az MLSZ szintén önálló Infrastruktúra szabályzatot [6] alkotott, amely külön pontokban rendelkezik a különböző helyiségek kialakításáról és felszereltségéről. Szintén tartalmaz mennyiségi és minőségi feltételeket, különös tekintettel a kulturált környezet kialakítására. A szabályzat világos, és a mellékletek között táblázat formátumban is szerepel az Előírások jegyzéke, ami nagyban megkönnyíti a szabályzat felhasználását. A rádióvezérelt órák könnyítik a mérkőzés résztvevői és a média közötti együttműködést. A szabályzat a dokumentumtar.mlsz.hu oldalon könnyen elérhető. Az MKSZ a Biztonsági szabályzatban [8] rögzíti a hivatalos személyekkel kapcsolatos pontokat. Önálló szabályzata az infrastruktúrára vonatkozóan nincs. A hivatalos személyek számára biztosított helyiségek leírása hiányzik. A dokumentumok nehézkesen érhetők el, az egyes bizottságok és albizottságok oldalán található a vonatkozó dokumentumok. A laikus számára nem biztos, hogy egyértelmű mivel foglalkozik az adott bizottság.

	MJSZ	MKSZ	MLSZ
A hivatalos személyekkel kapcsolatos szabályzatok részletessége, tagoltsága és elérhetősége.	2	1	3

2. számú táblázat: A hivatalos személyekkel kapcsolatos szabályzatok részletessége, tagoltsága és elérhetősége.

Biztonsági kérdések

A jégkorongban a versenyszabályzat előírja, hogy a szervezőknek biztosítani kell a játékvezető öltöző előtti folyosószakaszt a mérkőzés előtt 60 perccel egészen a mérkőzést követő 30 percig. A Biztonsági szabályzatban [19] nem kezeli külön a hivatalos személyeket a VIP vendégeket. Az ellenőr részére nem ír elő folyamatos biztosítást, ha az ellenőr a mérkőzés időtartama alatt a lelátón szeretne helyet foglalni. A kézilabdában a Biztonsági szabályzatban [8] rendelkeznek a hivatalos személyek jelenlétének feltételeiről. A játékvezető feladatai közé delegálja a szabályzat, hogy a mérkőzés előtti, alatti és utáni atrocitások esetén fegyelmi feljelentést kell készíteniük. Itt előírják, hogy a szövetségi ellenőr szabad mozgásának érdekében egy fő rendezői kíséretet biztosítanak. A szabályzat a rendezői feladatok között külön említi, hogy a hivatalos személyeket a megérkezésüktől a sport rendezvény helyszínéről való távozásig biztosítani kell, ideértve az általuk használt útvonalakat, úgy hogy oda csak a szervező által feljogosított személyek léphetnek be. A labdarúgásban

Biztonsági szabályzatot [19] hoztak létre. A biztonságiakkal érintett területek között szerepelnek az ellenőri szoba és a hivatalos személyek által használt területek is. Kiemeli, hogy a játékvezetők és ellenőrök biztonságához kötődő feladatokat a versenyszabályzattal összhangban kell kivitelezni. A feladatokat nem részletezik, de mivel minden mérkőzésen kötelező a Biztonsági terv elkészítése, illetve a sportrendezvényt biztosítását biztonsági szolgálat látja el, ezért a biztosítási feladatok nem közvetlenül a szervezők feladata.

	MJSZ	MKSZ	MLSZ
Biztonsági kérdések	2	2	1

3. számú táblázat: Biztonsági kérdések a szabályzatokban

Parkolás

A jégkorongban a Biztonsági szabályzat [20] rendelkezik a parkolással kapcsolatos kérdésekről. Leírja, hogy a hivatalos személyek számára külön a szurkolóktól elzárt területen kell parkolóhelyet biztosítani úgy, hogy az autókban ne tehessenek kárt. Azonban a parkolók számáról és elhelyezéséről nem rendelkezik.

A labdarúgásban az Infrastruktúra szabályzat [6] rendelkezik, hogy az első osztályban a játékvezetők részére hat fő, az ellenőrök részére öt fő, az öltöző épület közvetlen közelében kell elkülönített parkolót biztosítani. Azonban a szabályzatból nem derül ki, milyen eloszlásban, hiszen a játékvezetők és az ellenőrök is külön autóval érkehetnek. Azt is leírja, hogy a parkolóhelyet úgy kell elhelyezni, hogy az azt használók útvonala a részükre fenntartott belépési pontig lehetőleg ne keresztezze más típusú résztvevők útvonalát.

A kézilabdában a Biztonsági szabályzat [8] önálló paragrafusban rendelkezik a hivatalos személyek gépjárműveinek parkoltatásáról. Leírja, hogy a járműveket zárt vagy őrzött parkolóban kell elhelyezni illetve azt, hogy ezért a szervező a felelős a sportrendezvény ideje alatt. A szabályzat azonban a parkolóhelyek elhelyezéséről és számáról nem rendelkezik.

	MJSZ	MKSZ	MLSZ
Parkolás	1	1	2

4. számú táblázat: A parkolással kapcsolatos szabályok

Vezetési, irányító pont biztosítása

A vezetési pont kialakítása rendeletből származó kötelezettség, így mindegyik szövetség rendelkezik ezekről a szabályzataiban. Az MLSZ azonban krízisszoba kialakítását is előírja, illetve ezeknek a felszereltségét is.

	MJSZ	MKSZ	MLSZ
Vezetési, irányító pont biztosítása	1	1	2

5. számú táblázat: Vezetési, irányító pont biztosítása

	MJSZ	MKSZ	MLSZ
A hivatalos személyekkel kapcsolatos szabályzatok részletessége, tagoltsága és elérhetősége.	2	1	3
Biztonsági kérdések	2	2	1
Parkolás	1	1	2
Vezetési, irányító pont biztosítása	1	1	2
Összesen	6	5	8

6. számú táblázat: Összesítés

Interjú

Az interjúk során válaszokból általánosságban kiderült, hogy feltett kérdésekkel kapcsolatos feladatokért nem egy ember a felelős és több szervezeti egység összehangolt munkája szükséges. Több esetben külön szervezetet is érintett, hiszen nem a sportszervezetek tulajdonában vannak az egyes létesítmények eltérő módon jelennek meg a mérkőzéseken a létesítmény képviselői.

Hivatalos személyek fogadása

A jégkorongban és a labdarúgásban hivatalos személyek szövetség által kibocsátott regisztrációs kártyával léphetnek a létesítmény területére, melynek birtokában a biztonsági személyzet beengedi őket. Az létesítményen belüli akkreditációs rendszerekben olyan pass-t vagy karszalagot kapnak az ellenőrök, amellyel a biztonsági személyzet beengedi őket, ahova szükséges. A kézilabdában a szövetség előzetes Akkreditációs listát küld a hivatalos személyek névsorával. A szövetségek informatikai rendszerében a csapatok számára elérhetők a közreműködő hivatalos személyek nevei, de az, hogy ők hány autóval fognak érkezni, az nem. A parkolást tekintve minden létesítményben megoldott a nézőktől elzárt parkoló biztosítása. Fenntartva 1, maximum 2 parkolóhelyet biztosítanak a játékvezetők számára, 1-et a szövetségi ellenőr, 1-et a játékvezetői ellenőr számára. Amennyiben több parkolóra lenne szükség, azok fogadását minden létesítményben meg tudják oldani.

A hivatalos személyek biztonsága

A hivatalos személyek biztosítása külső biztonsági szolgálat közreműködésével történik a Sportrendezvények biztonságáról szóló kormányrendelet alapján [9]. Ez egységes volt az összes válaszdónál. Mindegyik válaszdó megemlítette az öltözőfolyosó felügyeletét biztonsági őrökkel. A labdarúgásban két biztonsági őr áll a játékvezető öltöző előtt, ebben egységes válaszok születtek. Az ellenőrök számára a kézilabda sportágban a külön biztonsági ört biztosítanak, aki kíséri őt. Egy esetben tettek említést arról, hogy a lelátón helyet foglalva is felügyeli. A labdarúgásban a VIP szektor ülőhelyein foglalhatnak helyet az ellenőrök. A jégkorongban a VIP szobában vagy szektorban kapnak helyet, azonban ha a nézőtérrel követnék a mérkőzést, akkor nem biztosítanak számára felügyeletet egyik helyen sem.

Kommunikáció a hivatalos személyek és a szervezők között

Minden válaszadó az elsődleges kommunikációs csatornaként a mobiltelefon használatát jelölte meg. Ebben a kézilabda sportág proaktív, hiszen minden esetben az említett Akkreditációs listát küld. A jégkorongban és labdarúgásban az ellenőrök a helyszínen cserélnek telefonszámot a szervezőkkel. A játékvezetők kapcsán erre nincs szükség. Öt válaszadó említette, hogy a biztonsági őrök által használt CB rádió is tudnak üzenni a hivatalos személyek. A dokumentumok átadása kapcsán kiemelendő, hogy minden válaszadó említette a Biztonsági terv és a Rendezői névsor átadását a szövetségi ellenőr részére, hiányában a játékvezetők részére.

A kézilabda sportágban két válaszadó említette, hogy a mérkőzés kezdetét megelőzően 1 órával a hivatalos személyek, a szervezők és a biztonsági szolgálat képviselői egyeztetést tartanak a játékvezetői öltözőben. A jégkorongban egy fő említette, hogy néhány ellenőr egyeztetést hív össze a szervezőkkel és a biztonsági szolgálat embereivel, ahol megfogalmazza az elvárásait. A labdarúgásban ilyen közös egyeztetés nincs, de a szervezőknek az ellenőröket és a játékvezetőket tájékoztatni kell. A Krízisszobával és a Vezetési pontokkal történő kommunikáció is telefonos, esemény esetén személyes egyeztetés történik, amelynek az infrastrukturális feltételei biztosítottak. A kézilabda sportágból egy esetben nem kaptunk választ az erre irányuló kérdésre.

A szövetségi szabályzatokban foglaltak gyakorlati megvalósítása

Nem kaptunk olyan választ, ami arról számolt volna be, hogy az ő létesítményükben valami másképp valósul meg, mint ahogyan az a szabályzatban szerepel. A jégkorongban egy válaszadó megjegyezte, hogy bár az ő létesítményükben minden rendben van (nemzetközi mérkőzés megrendezésére alkalmas csarnok), az országos viszonylatban nagyon eltérő tapasztalatok szerzett az ideiglenesen engedélyezett csarnokokról, tehát amikor bizonyos időre valamilyen hiányosság ellenére kap engedélyt az adott létesítmény mérkőzés szervezésére.

Tapasztalatok az interjúalanyok saját elmondása alapján

A jégkorong sportágban egy válaszadó megfogalmazta, hogy hasznos lenne számukra is, ha Akkreditációs listát küldene a szövetség a mérkőzés előtt, ahogy a kézilabdában. A kézilabdában egy válaszadó azt fogalmazta meg, hogy sokat javultak a versenyszervezési körülmények országos szinten, ami szerinte a szabályzatoknak köszönhető. Szintén a szabályzatok hasznosságát és a mérkőzésrendezési feltételek egységesítését eredményezi a jégkorongban az Infrastruktúra szabályzat két válaszadó szerint. Szintén a jégkorongban egy válaszadó megjegyezte, hogy a szabályok inkább legyenek szigorúak, mintsem probléma legyen. Az összes interjúalany válaszából megállapítható, hogy a hivatalos személyeknek bármely kérése van az előírásokon felül, vagy felmerül egy probléma, a versenyszervezők nyitottak és partnerként állnak rendelkezésre.

MEGBESZÉLÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A primer és szekunder kutatások eredményei alapján a célkitűzésben megfogalmazott kérdéseimre az alábbi válaszokat adom.

Milyen mértékben szabályozott a jégkorong, kézilabda és labdarúgó szövetségek hivatalos személyek közreműködésével kapcsolatos infrastrukturális feltételek biztosítása a mérkőzéseken? Milyen hasonlóságok és különbségek vannak az egyes szabályzatokban?

A dokumentumelemzés alapján a labdarúgás sportágban a leginkább szabályozottak a feltételek, a megszerezhető 12 pontból 8 pontot értek el. A jégkorongban 6 pont, a kézilabdában 5 pont. Megállapítható, hogy a biztonsági kérdésekben a legkidogozottabbak és a legrészletezettebbek a szabályzatok. Ebben a kérdésben a jogszabályok is számos kötelezettséget írnak elő a szövetségek és sportszervezetek számára. A kézilabdában az infrastrukturális feltételekkel kapcsolatban szinte alig található követendő szabály. A játékvezetők öltözők felszereltségének kialakítását a csapatokra bízják. A jégkorongban megjelennek mennyiségi előírások, néhol minőségi jelzőket is alkalmaznak. A labdarúgásban részletezett mennyiségi és minőségi előírások egyaránt megjelennek minden kérdésben. Itt a szervezőknek csak követniük kell a leírtakat. Megjegyezném, hogy a minőségi felkészülés lehetősége és a kényelem biztosítása nagyon fontos a játékvezetők számára, hiszen nagy utat tesznek meg a mérkőzések előtt és magas színvonalú teljesítményt várunk el tőlük.

Hogyan valósulnak meg a létesítményekben a szövetség által előírt infrastrukturális feltételek?

Az interjúkból egyértelműen kiderült, hogy a vizsgált létesítményekben megvalósulnak az előírt feltételek, azonban az előírások a fentiek alapján nagyon eltérőek. Az interjúalanyok megjegyezték, hogy a hitelesítéskor a létesítményeket a szövetségek képviselői minősítik és döntenek az alkalmiságáról, azonban az ideiglenes engedélyek, amelyekre a bajnokságok folyamatosságának biztosítása miatt van szükség, sok esetben nagyon különböző színvonalon valósulnak meg. A vizsgálatban kizárólag első osztályú sportszervezetek szerepelnek, érdemes lenne további kutatásokat végezni alacsonyabb osztályokban is.

Hogyan történik a hivatalos személyek feladat végezésnek biztosításával kapcsolatos feladatok megszervezése a gyakorlatban a szervezők részéről?

A feladatvégzéshez a biztonságot a legmagasabb szinten garantálják minden sportágban. A professzionális biztonsági szolgáltatók feladatai közé delegálják a sportszervezetek a hivatalos személyek biztonságának garantálását. Ez a kézilabdában személyes kísérettel valósul meg, a jégkorongban vegyes ennek a megvalósítása, a labdarúgásban területi védelem az elsődleges. A tárgyi feltételek biztosításának szabályozása a kézilabdában minimális, így a megvalósítása is eltérő. Pl. az interjúkból az derült ki, hogy van, ahol fogast biztosítanak, van, ahol öltözőszekrényt, a labdarúgásban mindenhol megvalósul az öltözőszekrény. Kényelmi és higiénés szempontok a jégkorongban és a labdarúgásban jelennek meg. A labdarúgásban minden válaszadó említette a catering bekészítését, a jégkorongban és a kézilabdában ez esetleges, de a partneri viszonyoknak köszönhetően mindenhol teljesítik az ésszerű kéréseket, illetve a VIP terembe bejutást biztosítanak.

A sportversenyek Smith és Westerbeek [2] szerinti jellemzők alapján a vizsgált kérdésekben a labdarúgásban tapasztalható leginkább professzionalizáltság. Érdemes lenne más sportágak szövetségeinek is részletesebb szabályzatokat létrehozni, hiszen a sportszervezetek válaszaiból érezhető, hogy ezek betartására törekednek. A leírt szabályok pedig általábanosságban véve, (az ideiglenes engedélyeket leszámítva) nemcsak az év eleji hitelesítéskor, hanem év közben is megvalósításra kerültek. Szintén az interjúk alapján megállapítható, hogy sok esetben a sportszervezetek számára is könnyebb, ha a szabály részletesebb,

hiszen akkor pontosan tudják, milyen körülményeket kell teremteniük. Minőségi, kényelmi és higiéniai kérdések a labdarúgásban több helyen, de a jégkorongban is néhányszor megemlítésre kerül. Ez fontos, hiszen jó teljesítményt várunk el pl. a játékvezetőktől, akik nagy nyomás alatt tevékenykednek a tétre és a közönségre való tekintettel.

Az is megállapítható, hogy a biztonsági szempontok kidolgozása a legpontosabb a szabályzatokban. Ez üdvözlendő, hiszen a résztvevők biztonsága a legfontosabb, ide értve nemcsak a sporttevékenységet előállítókat, hanem a nézőket is. A közreműködők munkájához szükséges feltételek mellett a szabályzatokkal a hivatalos személyeket védeni is tudják a szövetségek. Az FTC labdarúgó csapatát pénzbüntetéssel sújtották a hivatalos személyek parkolási feltételeinek biztosításával kapcsolatos szabályzatok megsértéséért, továbbá pontlevonást is kilátásba helyeztek [21]. A továbbiakban érdemes lenne a nemzetközi szabályzatok részletesebb elemzését is elvégezni, hiszen azok alapján kell kidolgozni a hazai szabályzatokat. A nemzetközi mérkőzések alkalmakor az ottani szabályzatoknak kell megfelelni, így ha valamelyik csapat először szembesül a feltételekkel, mert nemzetközi porondra kerül a csapat, alkalmoszerűen kell ellátni ezeket a feladatokat. Az interjúk során nemzetközi rutinnal rendelkező csapatok képviselőivel beszélgettem, akik a már kialakított gyakorlatot mondták el. A többi első osztályú csapat bevonásával szükséges tovább folytatni a kutatást. Illetve szükséges megkérdezni a szövetségek és a hivatalos személyek véleményét is a témában. Magyarországon a vizsgált sportágakban a létesítményhelyzet jelentős fejlődésen ment keresztül az elmúlt időszakban, amelyekben nemzetközi szintű mérkőzéseket lehet tartani. A szövetségeknek törekedniük kell ezen a téren is arra, hogy a hazai első osztályú mérkőzések a nemzetközi színvonalhoz közelítsenek.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Sterbenz T., Gécz G. (szerk.).(2016): Sportmenedzsment. Testnevelési Egyetem. Budapest
- [2] Smith A., Westerbeek, H. (2004). The Sports Business Future. Palgrave. New York
- [3] 2004. évi I. törvény a sportról
- [4] MJSZ Infrastruktúra szabályzat (www.jegkorongszovetseg.hu)
- [5] IIHF Ice Rink Guide
- [6] MLSZ Infrastruktúra szabályzat (dokumentumtar.mlsz.hu)
- [7] FIFA Football Stadiums (www.fifa.hu)
- [8] MKSZ Biztonsági szabályzat (www.mksz.hu)
- [9] 54/2004 Kormányrendelet a sportrendezvények biztonságáról
- [10] IHF Bid and Event Manual (www.IHF.info)
- [11] IIHF Rules Book (www.iihf.com)
- [12] IHF Rules of the Game
- [13] IFAB Laws of the Game (www.theifab.com)
- [14] sportstaisztika.blog.hu (letöltve: 2021. április 28.)
- [15] Nevill AM, Hemingway A, Greaves R, Dallaway A, Devonport TJ. Inconsistency of decision-making, the Achilles heel of referees. *J Sports Sci.* 2017 Nov;35(22):2257-2261.
- [16] Kiss, B., Balogh, L., & Münnich, Á. (2020). A sport-psychological diagnostic examination of young EHF handball referees with a focus on mental skills. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(4), 1984-1995

- [17] Pettersson-Lidbom P. és Priks M. (2010): Behavior under social pressure: Empty Italian stadiums and referee bias. *Economics Letters* 108 (2010) 212–214.
- [18] Lengyelne M.T., Tóvári J. (2001): *Kutatásmódszertan*. Eszterházi Károly Főiskola. Eger.
- [19] MJSZ Biztonsági szabályzat (www.jegkorongszovetseg.hu)
- [20] MLSZ Biztonsági szabályzat (dokumentumtar.mlsz.hu)
- [21] www.nemzetisport.hu/labdarugo_nb_i/feyelmi-akar-pontlevonással-is-buntethettek-volna-a-fradit-2571495)letöltve 2021. április 28.)